

"Ədalət" qəzetinin "Dəyirmi məsa"nda yenə fikirlər toqquşdu. Bu dəfəki mövzumuz "Jurnalist peşəsi və sosial məsuliyyət"dir. Qonaqlarımız Əməkdar jurnalist, professor Qulu Məhərrəmli, ARB 24 kanalının Xəbərlər departamentinin direktor müavini, BDU-nun Multimedia və elektron kommunikasiya kafedrasının dosenti Aynur Nəsirova, Jurnalistika üzrə ekspert, Azərbaycan Beynəlxalq Radiosunun redaktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Nəvan Dəmirçioğlu, BDU-nun Jurnalistika fakültəsinin dekanı, Əməkdar jurnalist Vüqar Zifəroğludur.

-Jurnalistika və sosial məsuliyyət, bax bu bərdə fikirlərinizi bildirmək istərdim...

Q. Məhərrəmli: "Jurnalist peşəsinin cəmiyyət qarşısında, informasiya verdiyi və aldığı insanlar qarşısında məsuliyyəti var. Sosial məsuliyyət isə cəmiyyət qarşısında məsuliyyətdir və bu məsuliyyət birbaşa jurnalistikanın özünün mahiyyətindən doğur. Jurnalistikanın cəmiyyətdəki yeri nədən ibarətdir? Jurnalistikanın əsas məqsədi nədir?"

Jurnalistikanın əsas məqsədi azad cəmiyyətdə fəaliyyət göstərə bilmək üçün insanlara dəqiq və etibarlı məlumatlar çatdırmaq, insanların çevrəsində, cəmiyyətdə, gözümüzün qarşısında, ictimai həyatımızda baş verən hadisələr barəsində insanları xəbərdar etməkdir. Bu hadisələri işıqlandırmaq la jurnalistika insanlara seçim və düzgün qərar qəbul etmək imkanı yaradır. Bu çox ciddi məsələdir. Yəni obyektiv, dürüst məlumatlar insanlara öz həyatları ilə bağlı qərarlar qəbul etməyə imkan verir. Jurnalistika cəmiyyəti əks etdirir, həqiqəti yayır, sosial mühiti olduğu kimi göstərir. Onun ən mühim funksiyalarından biri də hakimiyyət üzərində ictimai nəzarəti gerçəkləşdirməkdir. Bundan başqa jurnalistika müxtəlif fikirlərin müzakirəsi üçün ciddi bir forumdur. İctimai müzakirələr, tok-şoular, voks-poplar ondan ötrüdür ki, biz jurnalistikanı sosial harmoniya, fikir mübadiləsi meydanına çevirək, digər tərəfdən də demokratiyanı təmin edək. Jurnalistika cəmiyyət üçün gərəkliliyi bir peşədir. Onun təmsil etdiyi toplumun səsi olmaq kimi idealist bir hədəfi var.

Jurnalist cəmiyyətin ictimai təmsilçisidir, onun adından ictimai nəzarət-

Jurnalistin vətəndaş mövqeyi olmalıdırmi? - QIZĞIN MÜZAKİRƏ

çidir və cəmiyyət adından hakimiyyət üzərində ictimai nəzarəti reallaşdırandır. Belə bir məqam jurnalistikanın xüsusi missiyasını, cəmiyyət qarşısında məsuliyyətini müəyyənləşdirir. Jurnalistin sosial məsuliyyəti buradan qaynaqlanır. Jurnalist hər zaman həqiqətin yanında olmalı, yalan danışmama lıdır".

V. Zifəroğlu: "Ümumiyyətlə, sosial məsuliyyət, yalnız jurnalistikaya deyil, ictimaiyyətə yönəlmiş, auditoriya ilə işləyən bütün peşələrdə var. Təbii ki, jurnalistikada isə bu özünü daha qabarıq şəkildə göstərməlidir. Jurnalistika cəmiyyətə təsir etmək gücünə malik sosial-siyasi institutdur. Bu baxımdan sosial məsuliyyət hər bir peşəkar jurnalistin peşə fəaliyyətində başlıca meyardır. Müasir dövrdə informasiyanın necə mühim, necə əhəmiyyətli məhsul olduğunu nəzərə alsaq, sosial məsuliyyət anlayışının ön planda tutulmasının vacibliyini görə bilərik. Mövcud olan klassik sosial məsuliyyət nəzəriyyəsi də məhz bunu ehtiva edir. Jurnalistikada sosial məsuliyyət son dərəcə vacib və əhəmiyyətli bir amildir".

A. Nəsirova: "Jurnalist sosial gücdürmü? Bunu demək elə də asan deyil. Amma onun sosial məsuliyyəti peşəsinə sadıq olması deməkdir. Əslində jurnalistika ictimai peşə sayılır. Jurnalistin sosial məsuliyyəti dedikdə, onun öz peşəsinə dürüst, doğru yerinə yetirməsi nəzərdə tutulur. Bütün jurnalist təşkilatlarının, qurumlarının jurnalist kodekslərində tələb eynidir: obyektivlik, qərəzsizlik, neytrallıq. Əgər jurnalistlər bu deyilənlərə əməl etsələr, demək sosial məsuliyyətlidirlər. Amma çox təəssüf olsun ki, bəzən qərəzli, cəmiyyət arasında çaxnaşma yaradan, yoxlanılmayan məlumatların da şahidi oluruq.

COVID-19 pandemiyası ilə bağlı ilk vaxtlar biz ənənəvi medianın sosial məsuliyyətini gördük, bu bəlaya çox ehtiyatla yanaşıldı, insanlara mənfispsixoloji təsir göstərə biləcək xəbərlərdən yan keçildi. Sosial mediada isə

bunun tamam əksi oldu, çünki sosial medianın cəmiyyət qarşısında hər hansı bir öhdəliyi yoxdur".

N. Dəmirçioğlu: "Jurnalist peşəsi", əvvəl diqqəti bu ifadəyə yönəltmək istəyirəm. Biz jurnalistikanı bir elm, bir sənət səviyyəsinə qaldırmaq üçün çox çalışdıq. Bu yöndə xeyli nəticələr özünü təsdiq etdi. Jurnalistikanın bir sıra

ictimai-siyasi, humanitar elmlərlə paralelliyi və yaradıcı tefəkkür, kreativ düşüncə tələb edən sahə olmağı bu potensialın real olduğunu təsdiqləyir. Nə acı ki, jurnalistikaya axın və jurnalistikadan axın bu sferanı yenidən daha bərhad vəziyyətə qoydu. Qeyri-peşəkarların müxtəlif vasitələrlə burada üsünlük əldə etməsi və hətta daha populyar olmaları jurnalistikanı peşə səviyyəsinə endirir.

Jurnalistikanı elm, sənət səviyyəsində bəlkə də çoxları təsəvvür edə bilmir, bu onlara utopiya kimi görünür. Jurnalistikanın ictimai insitut olması isə nə utopiyadır, nə arzu, nə də istəkdir, tam reallıqdır. Dünyanın inkişaf etmiş, demokratik ölkələrində jurnalistika ictimai insitutdur. "Dördüncü hakimiyyət" deyib öyündüyümüz keyfiyyət artıq xeyli geridə qalıb. Demokratik cəmiyyətin əsas göstəriciləri həm də vətəndaş cəmiyyətinin mövcudluğu və ictimai insitutun fəaliyyət göstərməsidir. Unutmayaq ki, bunu azad jurnalistika yaradır.

Sosial məsuliyyət isə nəinki jurnalist, hər bir insan üçün vacibdir. Sosial məsuliyyət şəxsiyyətin toplum içərisində özünü ifadə missiyasını və onun sərhədlərini müəyyən etməsidir. Fərd jurnalistdirsə bu məsuliyyət on qat atıq zərurətdir. Müəllimlərimiz-Nəsir İmanquliyev, Şirməmməd Hüseynov, Tofiq Rüstəmov, Yalçın Əlizadə,

Cahangir Məmmədli və başqalarının dediyi kimi, "Jurnalist ictimai xadimdir" sə, jurnalistika hazırda dünyada ictimai insitutdursa, onda bu məsuliyyət, həqiqətən, on qat artmış olur"

-Hər zaman bir sual diqqət mərkəzində yer alıb, jurnalistin vətəndaş mövqeyi olmalıdırmi?

Q. Məhərrəmli: "Müstəqillik illərində ən çox müzakirə olunan məsələlərdən biridir ki, jurnalistin vətəndaş mövqeyi olmalıdırmi, ya yox? Mən hesab edirəm ki, bu sual məqsədli şəkildə verilmiş və tənqid yazan jurnalistlər üçün hesablanmış bir sualdır. Məsələn, Xarici İşlər Nazirliyində hansısa nöqsanlar var. Biz bunu tənqid edə bilərik, ya yox? Hakimiyyətin bəzi qurumlarının korrupsiya ilə məşğul olmasını biz yazı bilərik, ya yox? Ölkə haqqında müsbət rəy formalaşdırmayacaq tənqidi materiallar olmalıdır, ya yox?"

Bütün peşələrin daşıyıcıları həm də ölkəsinin vətəndaşlarıdır. Həkimin də, müəllimin də, jurnalistin də vətəndaşlıq borcu var. Bu vətəndaşlıq borcu

onun vəzifəsindən irəli gələrək hər şeyi yüksək səviyyədə etməklə bağlıdır. Bu cür tezislərin ortaya atılmasının əsas məqsədi jurnalistləri prinsiplial, aydın mövqə nümayiş etdirməkdən çəkindirməkdir. Xüsusən də, tənqid yazan jurnalistlərə mənəvi cəhətdən təzyiq məqsədi daşıyır və hesab edim ki, bunlar çox gərəksiz mübahisələrdir. Ümumiyyətlə, bu məsələləri bir-birinə qarşı qoymaq yanlışdır. Jurnalistin vətəndaş mövqeyi peşəsinin prinsiplərini rəhbər tutmaq, peşəindən irəli gələn vəzifələri reallaşdırmaq, nöqsanları demək, həqiqəti çatdırmaq, insanların yanında olmaq, cəmiyyətin inkişafına kömək etməkdir. Jurnalistin əsl vətəndaş mövqeyi bundan ibarətdir".

A. Nəsirova: "Bu məsələ ətrafında media mütəxəssisləri arasında həmişə mübahisə düşür. Kimi jurnalistin vətəndaşlıq mövqeyinin olmamasını, kimi isə əksini deyir. İlk olaraq gəlin, başqa bir məsələni-jurnalistin mövqeyi və jurnalistin vətəndaşlıq mövqeyini aydınlaşdıraq. Bunlar fərqli anlayışlardır. Bəli, jurnalistin mövqeyi olmamalıdır. Bütün jurnalist kodekslərində bu, birmənalı şəkildə qeyd edilir. Jurnalist bitərəf olmalıdır, əks halda o faktı təhriş edəcək və cəmiyyətə qeyri-obyektiv informasiya ötürəcək. Nəticədə həm öz peşəsinə, həm də cəmiyyətə xəyanət edəcək. Vətəndaşlıq mövqeyi isə baş verən hər hadisəyə, prosesə münasibət bildirmək demək deyil. Məsələn, Aprel döyüşlərini götürək. Tutaq ki, sənə yayımlayacağın xəbər təmsil etdiyini mediaya böyük reyting gətirə bilərdi, amma bu, Azərbaycan əsgərinin ölümünə səbəb olacaqdı. Sən xəbəri yayırdınmi? Biz jurnalistlər bu suala cavab ilə vətəndaş mövqeyini göstərmiş oluruq".

V. Zifəroğlu: "Jurnalistin vətəndaş mövqeyinin olması ilə bağlı hələ 19-cu əsrin soni, 20-ci əsrin əvvəllərində qərb mətbuat klassiklərinin, publisistlərin müzakirələri, polemikaları olub. Doğrusu, 21-ci əsrin əvvəlində, xüsusən Azərbaycanda zaman-zaman bu

mövzu ətrafında müzakirələrin açılmasının səbəbini anlaya bilmirəm. Jurnalistin, ümumiyyətlə istənilən peşə sahibinin öz peşə borcunu şərəflə, ləyaqətlə yerinə yetirməsi, elə onun vətəndaşlıq borcu, mövqeyidir. Bu səbəbdən "Jurnalistin vətəndaşlıq mövqeyi olmamalıdır" fikirləri ilə razılaşmıram. Jurnalist-yetişdiyi, çalışdığı, gündəlik mövzularını həyatından götürdüyü cəmiyyətinin bir hissəsidir. Bir az öncə də qeyd etdim, jurnalistika cəmiyyətə təsir etmək gücünə malik sosial-siyasi institutdur. Bu peşənin sahibi kimi jurnalist cəmiyyətin maraqlarını qorumaqlı, onun bilgiləndirilməsi, maarifləndirilməsi üçün peşə vəzifəsindən irəli gələn fəaliyyət sərgiləməlidir. Bu ilk növbədə indi ölkəmizə qarşı düşmənlərimizin apardığı informasiya müharibəsi səbəbindən xüsusilə önəmlidir".

N. Dəmirçioğlu: "Sualınıza "bəli" və "xeyr" cavabları adekvat deyil. Bir çox səbəblərdən. Ən əsası isə bu məsələdə peşənin əxlaq kodeksi, insanlıq kodeksi, sənət tələbləri ilə vətəndaşlıq tələbləri üst-üstə düşməyə bilər. Belə olan halda vəziyyət çətinləşir. Bilirsiniz, xəbər əsasdır, heç nə xəbərdə əsas deyil-bu işin tələbidir. "Milli mənafe" isə başqa şey diktə edə bilər. Fikrimi aydınlaşdırmaq üçün bir situasiyanı xatırlatmaq istərdim. Deyirik, jurnalist dürüst, vicdanlı, qərəzsiz olmalıdır.

Amma izah etmərik ki, jurnalist bu tələblərə necə əməl etməlidir. O qədər vicdansız, qərəzli xəbər var ki... Demək, elmi- nəzəri olaraq incələsək, görürük ki, jurnalistin xəbər kimi təqdim etdiyi informasiya dürüst, rəy kimi təqdim etdiyi informasiya vicdanlı və qərəzsiz olmalıdır. Dediğiniz məsələdə də təxminən vəziyyət belədir: informasiya mövqesiz, dürüst olmalıdır. Şərh, izah, icmal xarakterli təqdimat, interpretasiya jurnalistlikdir. Peşəkarcasına mövqeyi qorumaq, mətnaltı, təhdəşürdə mövqeyi saxlamaq, qorumaq İlahi borcdur".

Rövşən Tahir